

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій
Юридичний факультет
Кафедра кримінального права та правосуддя

ЮВЕНАЛЬНА ЮСТИЦІЯ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять для здобувачів вищої освіти
освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 081 «Право»
освітньо-професійна програма
«Кримінальна юстиція (Суд. Прокуратура. Адвокатура)»

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри
кримінального права та правосуддя
Протокол № 1 від 12.01.2023 року

Чернігів - 2023

Ювенальна юстиція. Методичні вказівки до практичних занять для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 081 «Право» освітньо-професійна програма «Кримінальна юстиція (Суд. Прокуратура. Адвокатура)» / Укл.: Петрик О.Л. Чернігів: ННІ права і соціальних технологій НУ «Чернігівська політехніка», 2023. 39 с.

Укладач: Петрик Олена Леонідівна, доцент кафедри кримінального права та правосуддя, к.держ.упр.

Відповідальний за випуск: Коломієць Наталія Володимирівна, завідувачка кафедри кримінального права та правосуддя, д.ю.н., професор

Рецензент: Сенченко Надія Миколаївна, доцент кафедри правоохоронної діяльності та загальноправових дисциплін, к.ю.н., доцент.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1. Основні положення програми навчальної дисципліни «Ювенальна юстиція»....	6
1.1 Тематичний план навчальної дисципліни «Ювенальна юстиція»	7
1.2 Розподіл обсягу годин за темами, формами вивчення та контролю	12
Структура навчальної дисципліни	13
1.3 . Методи поточного та підсумкового атестаційного контролю	15
2. ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	21
3. ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ НА ЗАЛІК.....	30
4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	34

Вступ

Термін «Ювенальна юстиція» в документах міжнародного та європейського законодавства відноситься до законодавчих актів, норм, стандартів, процедур механізмів та установ, спеціально розроблених і створених для дітей, які перебувають у конфлікті з законом, у тому числі заходи, спрямовані на профілактику можливих конфліктів даної категорії осіб із законом і суспільством.

У правовому плані ювенальна юстиція включає масиви норм матеріального та процесуального права, в інституціональному плані – низку державних та недержавних установ та організацій, діяльність яких спрямована на протидію порушенням прав дітей та молоді, захист їх від несприятливих наслідків правопорушень та повернення їх до суспільного життя.

На сьогоднішній день в Україні не існує цілісної системи правосуддя щодо дітей у конфлікті з законом, вона представлена фрагментарно у вигляді законодавчо закріплених особливостей правосуддя у справах за участю дітей. Проте за роки незалежності України було здійснено ряд заходів щодо реалізації міжнародних зобов'язань щодо покращання захисту прав дітей, які перебувають у конфлікті з законом, вирішення проблем «молоді групи ризику». Зокрема було схвалено Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні, прийнято низку Законів, спрямованих на посилення захисту прав і ресоціалізацію неповнолітніх, що вчинили кримінальні правопорушення.

У той же час процедури, що визначені Кримінальним процесуальним кодексом, на сьогодні не відповідають стандартам «дружності», або їх застосування не завжди відповідає найкращим інтересам дитини. Зокрема це стосується процедури затримання та утримання дитини в місцях позбавлення волі, проведення допиту, застосування такої альтернативної міри покарання, як застосування примусових заходів виховного характеру із поміщенням до закладу соціальної реабілітації.

Аналіз практик щодо здійснення процедур у кримінальному провадженні за участю дитини у конфлікті з законом засвідчив, що тільки 51 % слідчих вважають

за потрібне комплексне вивчення особистості дитини, щодо якої застосовують процедури кримінального провадження, ще 41% слідчих не вважають за доцільне наводити в обвинувальному акті повну характеристику дитини й причини, що призвели до вчинення нею злочину, лише 37% вважають участь педагога, психолога або лікаря засобом підвищення ефективності розслідування.

Судді серед проблем застосування процедур дружніх до дитини в конфлікті з законом визначили: формальний підхід до обрання міри покарання, неефективність покарання у вигляді примусових заходів виховного характеру, відсутність можливості індивілізації покарання, відсутність реального контролю в період випробувального терміну.

Найголовнішим питанням у запровадженні принципів правосуддя дружнього до дитини є підготовка кваліфікованих кадрів: чим і обумовлюється необхідність вивчення навчальної дисципліни "Ювенальна юстиція" у межах програми підготовки майбутніх фахівців в галузі права.

Згідно із навчальним планом, крім лекційного курсу з навчальної дисципліни "Ювенальна юстиція", передбачено практичні заняття, що проводяться з метою контролю підготовки та оцінки рівня знань здобувачів вищої освіти.

Методичні вказівки підготовлені для здобувачів вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка» спеціальності 081 «Право», освітньої програми «Кримінальна юстиція (Суд. Прокуратура. Адвокатура)», відповідають програмі навчальної дисципліни «Ювенальна юстиція» та можуть використовуватись для проведення практичних занять.

Метою даного навчально-методичного видання є сприяння формуванню у здобувачів вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка» навичок самостійної навчальної, науково-дослідної й практичної роботи, а також допомога здобувачам в опрацюванні питань, які виносяться на практичні заняття з навчальної дисципліни.

1. Основні положення програми навчальної дисципліни «Ювенальна юстиція»

Метою викладання навчальної дисципліни «Ювенальна юстиція» є формування у здобувачів знань щодо загальнотеоретичної та галузевої характеристики правового статусу дитини в національному та міжнародному праві, його структури та змістовного наповнення, ролі дитини у правовому житті сучасного українського суспільства та правового статусу дитини у сучасних правовідносинах, з урахуванням динаміки таких правовідносин, формування знань щодо концептів та діючих моделей ювенальної юстиції та омбудсмена для дітей; та придбання здобувачами умінь та навичок, щодо практичного застосування ювенального права у професійній діяльності юриста, критичної оцінки стану національного ювенально-правового регулювання та реформ національного законодавства які стосуються деталізації юридичного статусу дитини у правовідносинах; розширення професійного кругозору через аналіз ювенально-правових відносин, як відносин із комплексним правовим регулюванням, розуміння ролі професійного юриста у механізмі захисту прав дитини.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Ювенальна юстиція» є:

- вивчення законодавства різних галузей права, судової практики у справах про неправомірні дії та кримінальні правопорушення неповнолітніх;
дослідження теоретико-методологічних засад ювенальної юстиції та засад формування та реалізації ювенальної політики в Україні;
- визначення основних міжнародно-правових стандартів прав дитини та ювенальної юстиції
- засвоєння наукових положень щодо шляхів вирішення проблемних питань застосування законодавства у сфері ювенальної юстиції;
- оволодіння положеннями кримінального законодавства України, правовими позиціями, розробленими судовою практикою щодо особливостей застосування до неповнолітніх заходів кримінально-правового характеру;
- вивчення особливостей звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності, від покарання та його відбування,
- практичне засвоєння навичок зняття та погашення судимості осіб, які вчинили злочини в неповнолітньому віці.

1.1 Тематичний план навчальної дисципліни «Ювенальна юстиція»

Змістовий модуль 1.

Теоретико-методологічні засади ювенальної юстиції в Україні

Тема 1. Теоретичні аспекти ювенальної юстиції

Поняття ювенальної юстиції. Дитина у правовому полі ювенальної юстиції. Ювенальна юстиція в системі судової влади. Ювенальна юстиція у громадянському суспільстві. Принципи ювенальної юстиції. Функції ювенальної юстиції. Каральна, „прогресивна” та відновна парадигми ювенальної юстиції

Тема 2. Міжнародно-правові стандарти прав дитини та ювенальної юстиції

Міжнародні стандарти прав дитини як база ювенальної юстиції. Міжнародне співробітництво у сфері ювенальної юстиції. Мінімальні Стандарти Правил ООН про відправлення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінські правила) – головний міжнародний акт щодо ювенальної юстиції. Інші універсальні стандарти ювенальної юстиції.

Тема 3. Теоретико-методологічні засади формування та реалізації ювенальної політики в Україні

Поняття та ознаки ювенальної політики. Стан наукової розробки проблеми розвитку ювенальної політики в Україні. Охорона прав дитини як об’єкт ювенальної політики. Концепційні засади формування ювенальної політики. Ретроспективний і зарубіжний досвід реалізації ювенальної політики

Тема 4. Правове положення неповнолітніх в різних галузях права України.

Основи конституційно-правового статусу неповнолітніх. Охорона сім’ї та неповнолітніх за сімейним законодавством. Правове положення неповнолітніх у цивільному праві. Правове положення неповнолітніх за трудовим законодавством.

Змістовий модуль 2.

Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх

Тема 5. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх

Неповнолітній як суб'єкт кримінально-правових відносин. Обумовленість встановлення в кримінальному законодавстві особливостей кримінальної відповідальності неповнолітніх. Вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Встановлення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Проблеми кримінальної відповідальності неповнолітніх з відставанням у психічному розвитку, що не виключає осудність.

Становлення в кримінальному праві України норм, що визначають особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх.

Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в контексті міжнародних стандартів поведіння з неповнолітніми у сфері кримінального судочинства та основних тенденцій ювенальної юстиції.

Тема 6. Процесуальні особливості кримінального судочинства щодо неповнолітніх у кримінальному процесі України

Правове регулювання кримінального провадження щодо неповнолітніх. Судовий контроль за дотриманням прав особи під час досудового розслідування та судового провадження щодо неповнолітніх.

Реалізація права на захист неповнолітнього підозрюваного (обвинуваченого). Застосування до неповнолітнього підозрюваного (обвинуваченого) запобіжних заходів. Застосування інших заходів забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх.

Особливості судового провадження за участі неповнолітнього підозрюваного (обвинуваченого).

Реалізація вимоги суду про складання досудової доповіді. Зміст досудової доповіді.

Особливості судового розгляду справи щодо неповнолітнього обвинуваченого. Вимоги до суду під час постановлення вироку щодо неповнолітньої особи.

Вимоги до суду під час призначення неповнолітньому покарання.

Вимоги до суду під час прийняття рішення про звільнення від покарання. Примирення винної особи з потерпілим (потерпілими). Особливості судового розгляду справи щодо особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого «особливою частиною» ККУ, після досягнення одинадцятирічного віку, але до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність.

Тема 7. Особливості звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності

Поняття та підстави звільнення від кримінальної відповідальності. Загальні види звільнення від кримінальної відповідальності та їх застосування щодо неповнолітніх. Звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру. Підстави і умови звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру. Співвідношення підстави звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності з застосуванням примусових заходів виховного характеру, з підставами інших видів звільнення від кримінальної відповідальності.

Особливості звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх у зв'язку із закінченням строків давності. Строки давності і їх обчислення. Переривання і зупинення перебігу давності.

Тема 8. Особливості звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування

Загальні положення про звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування.

Юридична природа звільнення від покарання з застосуванням примусових заходів виховного характеру. Підстави та передумови звільнення від покарання з застосуванням примусових заходів виховного характеру.

Особливості звільнення неповнолітніх від відбування покарання з випробуванням. Юридична природа звільнення неповнолітніх від відбування покарання з випробуванням. Передумови та підстави застосування звільнення неповнолітніх від відбування покарання з випробуванням. Поняття та сутність іспитового строку при звільненні від відбування покарання з випробуванням.

Обов'язки, які покладає суд на неповнолітнього, звільненого від відбування покарання з випробуванням. Правові наслідки звільнення від відбування покарання з випробуванням.

Особливості звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку осіб, які вчинили злочини в неповнолітньому віці. Строки давності та їх обчислення. Зупинення і переривання строків давності.

Особливості умовно-дострокового звільнення від відбування покарання осіб, які вчинили злочини в неповнолітньому віці. Умови і підстави застосування умовно-дострокового звільнення від відбування покарання осіб, які вчинили злочини в неповнолітньому віці. Кримінально-правові наслідки вчинення особою, щодо якої застосоване умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, протягом невідбутої частини покарання нового злочину.

Тема 9: Особливості припинення судимості у неповнолітніх

Умови погашення судимості щодо осіб, які вчинили злочини в неповнолітньому віці. Строки погашення судимості щодо осіб, які вчинили злочини в неповнолітньому віці, порядок їх обчислення.

Дострокове зняття судимості з особи за злочин, вчинений нею у віці до вісімнадцяти років. Умови дострокового зняття судимості з особи за злочин, вчинений нею у віці до вісімнадцяти років. Дострокове зняття судимості актом помилування.

Тема 10: Кримінальна відповідальність неповнолітніх за законодавством зарубіжних країн

1. Встановлення віку кримінальної відповідальності у кримінальному законодавстві зарубіжних країн.

2. Норми зарубіжного законодавства, що стосуються кримінального покарання та заходів кримінально-правового впливу, які застосовуються до неповнолітніх осіб за вчинені ними кримінальні правопорушення.

Змістовний модуль 3.

Кримінологічний аспект ювенальної юстиції

Тема 11. Ювенальна кримінологія.

Зарубіжні та українські теорії злочинності неповнолітніх. Кримінологічна характеристика злочинності неповнолітніх в Україні. Основні фактори детермінації злочинності неповнолітніх. Закономірність та тенденції злочинності неповнолітніх. Латентність злочинності неповнолітніх. Особливості регіональної злочинності неповнолітніх. Класифікація та типологія особистості неповнолітнього злочинця.

Тема 12. Профілактика злочинності неповнолітніх.

Способи профілактики злочинності неповнолітніх. Суб'єкти, які проводять профілактику злочинності неповнолітніх. Заходи виправлення та ресоціалізації засуджених неповнолітніх. Попередження залучення неповнолітніх дорослими особами до скоєння злочину (втягнення до злочинної групи).

Правова основа та порядок проведення допиту неповнолітнього. Особливості проведення слідчого експерименту за участю неповнолітньої особи.

Тема 13. Заходи кримінально-правового впливу щодо неповнолітніх

Поняття примусових заходів виховного характеру, що застосовуються до неповнолітніх. Генезис примусових заходів виховного характеру як форми кримінально-правового реагування.

Кримінально-правова характеристика застереження та його соціально-правова сутність. Кримінально-правова характеристика обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього.

Кримінально-правова характеристика передачі неповнолітнього під нагляд батьків чи осіб, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічного або трудового колективу за його згодою, а також окремих громадян на їхнє прохання

Кримінально-правова характеристика покладення на неповнолітнього, який досяг п'ятнадцятирічного віку і має майно, кошти чи заробіток, обов'язку відшкодування заподіяних майнових збитків.

Направлення неповнолітнього до спеціальної навчально-виховної установи для дітей і підлітків до його виправлення, але на строк, що не перевищує трьох років.

1.2 Розподіл обсягу годин за темами, формами вивчення та контролю

Форма навчан.	Рік навч.	Сем.	Розподіл годин					Разом	За тиждень		Контр.
			Всього ауд.	Лек	Сем	Лаб.	СРС		Ауд.	СРС	
Денна	2	3	30	16	14	-	60	90	3	5.5	КР, Залік

Структура навчальної дисципліни						
Назви змістових модулів і тем		Кількість годин для денної/заочної форми навчання				
		Всього	У тому числі			
			Лек.	Сем.	Лаб.	С.р.
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади ювенальної юстиції в Україні						
1	Теоретичні аспекти ювенальної юстиції	6	2	2	-	2
2	Міжнародно-правові стандарти прав дитини та ювенальної юстиції	8	-	-	-	8
3	Теоретико-методологічні засади формування та реалізації ювенальної політики в Україні	8	-	-	-	8
4	Правове положення неповнолітніх в різних галузях права України	8	2	2	-	4
Разом за змістовим модулем 1		30	4	4	-	22
Змістовий модуль II. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх						
5	Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх	6	2	2	-	2
6	Процесуальні особливості кримінального судочинства щодо неповнолітніх у кримінальному процесі України	8	2	2	-	4
7	Особливості звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності	18	4	2	-	12
8	Особливості звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування					
9	Особливості припинення судимості у неповнолітніх					
10	Кримінальна відповідальність неповнолітніх за законодавством зарубіжних країн	8	-	-	-	8
Разом за змістовим модулем 2		40	8	6	-	26
Змістовий модуль III. Кримінологічний аспект ювенальної юстиції						
11	Ювенальна кримінологія	6	2	2	-	2
12	Профілактика злочинності неповнолітніх	14	2	2	-	10
13	Заходи кримінально-правового впливу щодо неповнолітніх					
Разом за змістовим модулем 3		20	4	4	-	12
Усього годин за дисципліну		90	16	14	-	60

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Теоретичні аспекти ювенальної юстиції	2
2	Правове положення неповнолітніх в різних галузях права України	2
3	Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх	2
4	Процесуальні особливості кримінального судочинства щодо неповнолітніх у кримінальному процесі України	2
5	Особливості звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності, покарання та його відбування. Особливості припинення судимості у неповнолітніх	2
6	Ювенальна кримінологія	2
7	Профілактика злочинності неповнолітніх. Заходи кримінально-правового впливу щодо неповнолітніх	2
Разом		14

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Теоретичні аспекти ювенальної юстиції	2
2	Міжнародно-правові стандарти прав дитини та ювенальної юстиції	8
3	Теоретико-методологічні засади формування та реалізації ювенальної політики в Україні	8
4	Правове положення неповнолітніх в різних галузях права України	4
5	Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх	2
6	Процесуальні особливості кримінального судочинства щодо неповнолітніх у кримінальному процесі України	4
7	Особливості звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності	12
8	Особливості звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування	
9	Особливості припинення судимості у неповнолітніх	
10	Кримінальна відповідальність неповнолітніх за законодавством зарубіжних країн	8
11	Ювенальна кримінологія	2
12	Профілактика злочинності неповнолітніх	10
13	Заходи кримінально-правового впливу щодо неповнолітніх	
Разом		60

1.3 . Методи поточного та підсумкового атестаційного контролю

Для визначення рівня засвоєння здобувачами вищої освіти навчального матеріалу використовуються такі методи оцінювання знань:

- поточне тестування після вивчення кожної теми;
- поточне тестування після вивчення кожного змістового модуля;
- оцінка за самостійну роботу;
- контрольна робота;
- залік.

Система оцінювання знань здобувачів вищої освіти включає поточний, проміжний та семестровий контроль знань з дисципліни, оцінювання результатів практик і атестацію за певним освітнім ступенем.

Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою з подальшим переведенням у національну шкалу та шкалу ECTS.

Поточний контроль здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, виконання індивідуальних завдань і оцінюється сумою набраних балів.

Порядок загального оцінювання знань і видів діяльності здобувачів вищої освіти

№	Види діяльності	Терміни	Форми контролю та звітності	Максимальна кількість балів за семестр
1. Обов'язкові, вибіркові та стимулюючі види робіт				
	Робота на практичних заняттях	Протягом семестру	Відповіді, доповнення, визначення понять, тести, задачі	До 30 балів*
	Ведення особистого конспекту лекцій	Протягом семестру	Конспект	До 5-ти балів
	Наукова робота (виступ з доповіддю, публікація)	Протягом семестру	Виступ, публікація	До 10-ти балів
	Ведення конспекту самостійної роботи	Протягом семестру	Конспект	До 5-ти балів
	Виконання самостійної дослідної роботи	Протягом семестру	Виконана робота у вигляді реферату	До 5-ти балів
	Участь у предметних олімпіадах, інтелектуальних іграх	Протягом семестру	Підтверджуючі документи	До 5-ти балів
Протягом семестру				60 балів
Іспит				40 балів
Разом				100 балів

Порядок оцінювання знань і видів діяльності здобувачів вищої освіти за практичне заняття

№ з/п	Вид освітньої діяльності	Кількість балів
1	Робота на лекції	до 0,6 балів
2	Робота на практичному занятті: у т.ч.	до 7 балів
	відповіді на практичних заняттях	до 0,5 балів
	доповнення на практичних заняттях	до 0,5 балів
	наукова робота (виступ з доповіддю, публікація)	до 1 балу
	ведення конспекту самостійної роботи	до 0,5 балів
	виконання завдань самостійної роботи	до 0,5 балів
3	участь у предметних олімпіадах, інтелектуальних іграх	до 0,5 балів
	Залік	до 40 балів

Робота на лекції передбачає сприйняття та засвоєння теоретичного курсу, а також фіксацію основних його положень (конспектування). Нарахування балів за роботу на лекціях відбувається шляхом перевірки особистих конспектів лекцій. При тому оцінюється повнота, охайність і грамотність ведення конспекту лекцій. Наявність усіх компонентів роботи на лекціях може бути оціненою максимально за весь курс **до 5 балів**. Бали здобувачеві вищої освіти знімаються за систематичні пропуски лекційних занять.

Робота на практичному занятті.

Усне опитування - включає в себе опитування за будь-яким питанням, винесеним на практичне заняття (за вибором викладача), відповідь на питання інших здобувачів вищої освіти, запитання здобувачів вищої освіти один до одного, відповідей інших здобувачів вищої освіти, відповідь на питання для повторення (із тем, що було вивчено раніше), відповіді на контрольні питання з теми практичного заняття.

Максимальна кількість балів може бути виставлена здобувачам вищої освіти, підготовленим до відповідей на усі питання теми. **Усна відповідь на практичному занятті** оцінюється за наступними критеріями:

До 4 балів – здобувач вищої освіти у повному обсязі опрацював програмний матеріал, основну і додаткову літературу, має глибокі й міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями у вирішенні завдань, робить аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і переконувати інших, здатний презентувати власне розуміння питання.

Від 2 до 3 балів – здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом, формулює нескладні висновки, може узагальнювати набуті знання і частково застосовувати їх у вирішенні завдань, аргументація на достатньому рівні.

Від 1 до 2 балів – здобувач вищої освіти загалом самостійно відтворює програмний матеріал, може дати стисло характеристику питання, але у викладеному матеріалі є істотні прогалини, є певні неточності як у відтворенні матеріалу, так і у висновках, аргументація низька, використання набутих знань у вирішенні завдань на низькому рівні.

0 балів – здобувач вищої освіти за допомогою викладача намагається відтворити матеріал, але відповідь неточна, неповна, головний зміст матеріалу не розкрито, аргументація та власне розуміння питання майже відсутні; здобувач вищої освіти із помітними труднощами використовує певні знання у вирішенні завдань.

Оцінюючи відповідь, викладач керується такими критеріями, як: правильність відповідей на питання, повнота й конкретність відповіді, ступінь використання наукових і нормативних джерел, уміння пов'язати теорію з практикою, логіка та аргументованість викладу думок, культура мови.

Письмове опитування на практичному занятті проводиться на початку кожного заняття (5-10) хвилин. Викликаються 4-6 здобувачів вищої освіти, які повинні дати відповіді на запитання, запропоновані викладачем на його розсуд. Це можуть бути питання як теми даного практичного заняття, так і з попередніх тем.

Метою проведення письмового опитування є перевірка готовності здобувачів вищої освіти до практичного заняття та вміння змістовно та коротко викласти окремі питання теми.

Оцінюючи відповідь, викладач керується такими критеріями: повнота, правильність та стислість відповіді, логіка й аргументованість викладу думок.

Вирішення тестових завдань проводиться на початку кожного практичного заняття (5-10) хвилин. Викладачем також викликаються 4-6 здобувачів вищої освіти, які повинні дати відповіді на тестові запитання запропоновані викладачем.

Обговорення індивідуальних робіт здобувачів вищої освіти (есе, реферування наукової літератури чи пошуку додаткової літератури) проводиться в ході практичного заняття.

Доповнення на практичному занятті передбачає стислий виступ (повідомлення) у розвиток положень, висловлених доповідачем. Доповнення не повинно повторювати аргументацію та фактичний матеріал доповідача. Цінність доповнення пролягає у вмінні привернути увагу до тих аспектів обговорюваного питання, що не знайшли свого висвітлення у виступі доповідача. При оцінюванні доповнень здобувачів вищої освіти їх кількість не має значення. Оцінюється доповнення за такими критеріями: значне (суттєве, змістовне, неодноразове, або якщо воно розкриває зміст навчального питання, яке не було висвітлено у попередній відповіді) – до **0,5 балу**; незначне (поверхове) – від **0,1 до 0,3 балу**.

Виконання завдань на самостійну роботу оцінюється за наступними критеріями:

- повнота, охайність і грамотність ведення конспекту;
- наявність матеріалу для висвітлення питань винесених на самостійну роботу.

Наявність всіх компонентів конспекту може бути оцінено до **1 балу**; неохайне оформлення конспекту, недостатнє відображення матеріалу заняття і самостійної роботи – бали не нараховуються.

Виконання наукової роботи (виступ з доповіддю, публікація) оцінюється за наступними критеріями: відповідна форма, грамотність, охайність, науковість, достатня кількість дослідженої літератури (5 джерел). За наявності всіх компонентів здобувач вищої освіти отримує **1 бал**; за обмежену кількість використаної сучасної літератури (менше 3 джерел за останні 5 років), за неохайне оформлення, недостатньо повне відображення обраної теми, суттєві помилки – від **0,1 до 0,5 балів**.

Проміжний контроль має на меті оцінку результатів знань здобувача вищої освіти після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни. Цей вид контролю проводиться у формі контрольної роботи і оцінюється відповідною сумою балів. Відповідно до програми навчальної дисципліни викладач проводить три письмові роботи за результати вивчення кожного змістового модуля. Кожна письмова робота може включати теоретичні питання, тестові та практичне завдання. Питання письмової роботи охоплюють всі теми відповідного змістового модуля. Максимальна кількість балів, яку здобувач вищої освіти може отримати за результатами однієї письмової роботи становить 20 балів.

Індивідуальна робота здобувача вищої освіти

Есе (реферат). Викладачем визначаються проблемні теми для есе, пропонується дослідити їх та викласти власне бачення проблематики.

Критерієм оцінки есе є такі його параметри: виразно сформульована проблема; обґрунтування її актуальності; короткий огляд літературних джерел та поглядів різних (кількох) авторів на суть проблеми; логічна послідовність та аргументованість викладу змісту есе; наявність власної (авторської) позиції; пов'язаність змісту есе із сучасними українськими реаліями (практичними чи теоретичними); наявність висновку й посилань на джерела.

Обсяг реферату не повинен перевищувати 5-7 сторінок. Після перевірки викладачем робота підлягає захисту перед аудиторією протягом 5 хвилин. Здобувач вищої освіти повинен відповідати на запитання інших здобувачів вищої освіти та викладача. Ці відповіді зараховуються при визначенні кількості балів.

Пошук наукової літератури за певною темою

Викладачем пропонуються теми за курсом або його частиною, на які здобувачі вищої освіти мають в бібліотеці та в мережі Internet підібрати відповідну літературу. Така робота може виконуватись як усіма здобувачами вищої освіти, так і окремими здобувачами вищої освіти як індивідуальна робота.

Підсумкова контрольна робота проводиться один раз в семестр за результатами вивчення всіх змістових модулів.

Вона включає у себе теоретичні питання та тестові завдання. У завдання контрольної роботи можуть включатися питання з тем, вивчення яких не виносились на практичні заняття, а також питання, які передбачені планом для самостійного вивчення.

Про проведення підсумкової роботи здобувачі вищої освіти попереджаються не менш як за тиждень. Із переліком тем, питання з яких буде винесено на контрольну роботу, здобувачі вищої освіти також ознайомлюються завчасно.

Після перевірки контрольної роботи та оголошення її результатів здобувачам вищої освіти надається можливість ознайомитись з власними роботами та завданнями для них, і при необхідності - апелювати щодо результатів контрольної роботи.

Підсумковий контроль якості засвоєння знань здобувачами вищої освіти з дисципліни «Ювенальна юстиція».

Складання заліку. Семестровий контроль проводиться у формі заліку у терміни, передбачені графіком навчального процесу, з урахуванням результатів поточного та проміжного контролю знань, і оцінюється за національною шкалою та шкалою ECTS.

Питання до заліку складаються на основі навчальної програми дисципліни і адекватно відображають зміст усього навчального матеріалу дисципліни «Ювенальна юстиція». Якщо здобувач вищої освіти за підсумками модульного контролю та складання заліку не набрав балів, достатніх для виставлення позитивної оцінки (60 балів і більше), він має право перескласти залік, однак при цьому не враховуються результати складання попереднього заліку – підвищення балів здійснюється за результатами останнього заліку.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи	для заліку
1	2	3	4
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
66-74	D	задовільно	
60-65	E		
0-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

Здобувачі вищої освіти, які впродовж семестру набрали менше 35 балів, до складання заліку не допускаються.

2. ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичні заняття є ефективною формою організації навчання у закладі вищої освіти, із якими органічно поєднують лекції. Така форма заняття відіграє важливу роль у вивченні дисципліни “Ювенальна юстиція”, оскільки:

- стимулює регулярне вивчення здобувачами вищої освіти першоджерел та іншої літератури, а також матеріалів лекційного курсу;
- закріплює знання, отримані здобувачами вищої освіти на лекції та під час самостійної роботи;
- дозволяє здобувачам вищої освіти перевірити правильність раніше отриманих знань, вичленувати в них найбільш важливе, істотне;
- формує навички самостійного мислення, усного виступу з теоретичних питань, привчаючи здобувачів вищої освіти вільно оперувати термінологією, основними поняттями та категоріями;
- дає можливість поєднати теоретичні знання із практичними навичками;
- надає можливість викладачу систематично контролювати рівень самостійної роботи здобувачів вищої освіти над першоджерелами, іншим навчальним матеріалом, ступінь їх уважності на лекціях.

Робота на практичному занятті включає:

- усні опитування здобувачів вищої освіти, обговорення питань передбачених планом практичних занять;
- коротке письмове опитування здобувачів вищої освіти з основних питань теми та вирішення тестових завдань;
- обговорення доповідей з питань, що пропонуються для самостійного вивчення здобувачами вищої освіти.

Самостійна робота є основним способом оволодіння здобувачів вищої освіти матеріалу у вільний від обов’язкових занять час, але її зміст визначається робочою програмою, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти з дисципліни “Ювенальна юстиція” включає:

- поглиблене вивчення питань з кожної теми, враховуючи і ті, що виносяться на обговорення на практичному занятті;

- пошук та аналіз додаткової рекомендованої літератури для виконання індивідуальних завдань;

- есе (реферат);
- реферування наукової літератури;
- тощо.

Детальні вимоги до всіх видів освітньої діяльності здобувачів вищої освіти представлені у п. 1.3. Методи поточного та підсумкового атестаційного контролю з навчальної дисципліни «Ювенальна юстиція» представлених Методичних рекомендацій.

Змістовий модуль 1.

Теоретико-методологічні засади ювенальної юстиції в Україні

Тема «Теоретичні аспекти ювенальної юстиції»

Мета: визначити поняття ювенальної юстиції, дитини, малолітньої й неповнолітньої особи; розкрити особливості врахування норм і стандартів щодо дітей системою судової влади, а також під час врегулювання конфліктів даної категорії осіб у громадянському суспільстві; вивчити принципи та функції ювенальної юстиції, дослідити її парадигм.

Час: 80 хв.

Основні поняття теми. Поняття ювенальної юстиції. Поняття дитини, малолітнього й неповнолітнього. Поняття ювенальної юстиції як системи праввідносин у громадянському суспільстві та під час реалізації правосуддя. Поняття парадигм ювенальної юстиції та її функцій.

План

1. Поняття ювенальної юстиції.
  1. Дитина у правовому полі ювенальної юстиції.
  2. Ювенальна юстиція в системі судової влади.
  3. Ювенальна юстиція у громадянському суспільстві.
  4. Принципи ювенальної юстиції.
  5. Функції ювенальної юстиції.
  6. Каральна, „прогресивна” та відновна парадигми ювенальної юстиції.

Завдання для самостійного опрацювання:

1. Ювенальні технології в діяльності служб у справах неповнолітніх.
2. Діяльність громадських організацій у сфері ювенальної юстиції.
3. Роль інституту омбудсмена з захисту прав дитини у механізмі ювенальної юстиції.

Теми доповідей та рефератів:

1. Розмежування понять «дитина», «неповнолітній» та «підліток».
2. Біологічний, психологічний та правовий аспект у визначенні статусу дитини у правовідносинах.
3. Об'єктивні та суб'єктивні фактори правопорушеної поведінки неповнолітніх.

**Тема «Правове положення неповнолітніх
в різних галузях права України»**

Мета: дати загальну характеристику основних положень чинного законодавства України щодо конституційно-правового статусу неповнолітніх; визначити особливості нормативного врегулювання правового положення неповнолітніх за цивільним і трудовим законодавством.

Час: 80 хв.

Основні поняття теми. Поняття конституційно-правового статусу неповнолітніх. Поняття сім'ї/родини.

План

1. Основи конституційно-правового статусу неповнолітніх.
2. Охорона сім'ї та неповнолітніх за сімейним законодавством.
3. Правове положення неповнолітніх у цивільному праві.
4. Правове положення неповнолітніх за трудовим законодавством.

Завдання для самостійного опрацювання:

1. Комплексний характер галузі ювенального права.
2. Система ювенального права.
3. Співвідношення міжнародного приватного права та ювенального права.

Теми доповідей та рефератів:

1. Особливості правового статусу неповнолітніх у контексті вимог Конвенції ООН «Про права дитини» 1989 р.

2. Особливості правового статусу неповнолітніх в контексті вимог Керівних принципів запобігання злочинності серед неповнолітніх (Ер-Рядські керівні принципи), прийнятих і проголошених резолюцією 45/112 Генеральної Асамблеї ООН от 14.12.1990 р.

3. Особливості правового статусу неповнолітніх в контексті вимог Мінімальних стандартних правил Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила») 1985 р.

Змістовий модуль 2.

Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх

Тема « Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх»

Мета: визначити поняття неповнолітньої особи як суб'єкта кримінально-правових відносин; розкрити особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх; розглянути особливості встановлення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність.

Час: 80 хв.

Основні поняття теми. Поняття кримінального правопорушення та кримінальної відповідальності неповнолітніх; Поняття віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Поняття міжнародних стандартів поведіння з неповнолітніми у сфері кримінального судочинства.

План

1. Неповнолітній як суб'єкт кримінально-правових відносин.
2. Вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Встановлення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність.
3. Становлення в кримінальному праві України норм, що визначають особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх.
4. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в контексті міжнародних стандартів поведіння з неповнолітніми у сфері кримінального судочинства та основних тенденцій ювенальної юстиції.

Завдання для самостійного опрацювання:

1. Обумовленість встановлення в кримінальному законодавстві особливостей кримінальної відповідальності неповнолітніх.
2. Установи відбування покарання неповнолітніми в Україні.
3. Проблеми кримінальної відповідальності неповнолітніх з відставанням у психічному розвитку, що не виключає осудність.

Теми доповідей та рефератів:

1. Історія становлення та розвитку у кримінальному праві України норм, що визначають особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх (до 1917 р.)
2. Історія розвитку у кримінальному праві України норм, що визначають особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх (1917-1991рр.)
3. Розвиток у кримінальному праві сучасної України норм, що визначають особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх (1991-2020 рр.)
4. Проблеми кримінальної відповідальності неповнолітніх з відставанням у психічному розвитку, що не виключає осудність.

Тема « Процесуальні особливості кримінального судочинства щодо неповнолітніх у кримінальному процесі України»

Мета: визначити особливості кримінального судочинства щодо неповнолітніх у кримінальному процесі України; визначити зміст правового регулювання кримінального провадження щодо неповнолітніх; визначити особливості реалізації права на захист неповнолітнього підозрюваного (обвинуваченого); встановити особливості судового розгляду справи щодо неповнолітнього обвинуваченого.

Час: 80 хв.

Основні поняття теми. Система примусових заходів виховного характеру. Правове регулювання кримінального провадження щодо неповнолітніх. Судовий контроль за дотриманням прав особи під час досудового розслідування та судового провадження щодо неповнолітніх.

План

1. Правове регулювання кримінального провадження щодо неповнолітніх. Судовий контроль за дотриманням прав особи під час досудового розслідування та судового провадження щодо неповнолітніх.
2. Реалізація права на захист неповнолітнього підозрюваного (обвинуваченого).
3. Особливості судового провадження за участі неповнолітнього підозрюваного (обвинуваченого).
4. Реалізація вимоги суду про складання досудової доповіді. Зміст досудової доповіді.
5. Особливості судового розгляду справи щодо неповнолітнього обвинуваченого. Вимоги до суду під час постановлення вироку щодо неповнолітньої особи.
6. Вимоги до суду під час призначення неповнолітньому покарання.
7. Вимоги до суду під час прийняття рішення про звільнення від покарання. Примирення винної особи з потерпілим (потерпілими).

Завдання для самостійного опрацювання:

1. Застосування до неповнолітнього підозрюваного (обвинуваченого) запобіжних заходів.
2. Застосування інших заходів забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх.
3. Особливості судового розгляду справи щодо особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого «особливою частиною» ККУ, після досягнення одинадцятирічного віку, але до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність.

Теми доповідей та рефератів:

1. Особливості процесу примирення винної особи з потерпілим (потерпілими).
2. Поняття медіації.
3. Поняття відновного правосуддя.

Тема « Особливості звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності та звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування»

Мета: визначити поняття звільнення від кримінальної відповідальності; визначити підстави звільнення від кримінальної відповідальності; визначити підстави звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру; визначити умови звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру.

Час: 80 хв.

Основні поняття теми. Поняття звільнення від кримінальної відповідальності. Поняття підстав звільнення від кримінальної відповідальності. Поняття умови звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру.

План

1. Поняття звільнення від кримінальної відповідальності.
2. Підстави звільнення від кримінальної відповідальності.
3. Підстави звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру.
4. Умови звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру.
5. Поняття строків давності і їх обчислення.
6. Переривання перебігу давності.
7. Зупинення перебігу давності.

Завдання для самостійного опрацювання:

1. Соціально-виховна робота із неповнолітніми засудженими до прзбавлення волі.
2. Види примусових заходів виховного характеру та підстави їх застосування.
3. Звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру.

Теми доповідей та рефератів:

1. Співвідношення підстави звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності з застосуванням примусових заходів виховного характеру, з підставами інших видів звільнення від кримінальної відповідальності.
2. Особливості звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх у зв'язку із закінченням строків давності.

Змістовний модуль 3.

Кримінологічний аспект ювенальної юстиції

Тема «Ювенальна кримінологія»

Мета: визначити поняття звільнення від кримінальної відповідальності; визначити підстави звільнення від кримінальної відповідальності; визначити підстави звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру; визначити умови звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру.

Час: 80 хв.

Основні поняття теми. Поняття звільнення від кримінальної відповідальності. Поняття підстав звільнення від кримінальної відповідальності. Поняття умови звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру.

План

1. Зарубіжні та українські теорії злочинності неповнолітніх.
2. Кримінологічна характеристика злочинності неповнолітніх в Україні.
3. Основні фактори детермінації злочинності неповнолітніх.
4. Латентність злочинності неповнолітніх.

Завдання для самостійного опрацювання:

1. Закономірність та тенденції злочинності неповнолітніх.
2. Особливості регіональної злочинності неповнолітніх.
3. Класифікація та типологія особистості неповнолітнього злочинця.

Теми доповідей та рефератів:

1. Розвиток у кримінальному праві сучасної України норм, що визначають особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх (1991-2020 рр.)
2. Неповнолітній як суб'єкт кримінально-правових відносин.
3. Дослідження особи неповнолітнього злочинця.
4. Система примусових заходів виховного характеру та підстави їх застосування щодо неповнолітніх.

Тема «Профілактика злочинності неповнолітніх»

Мета: визначити порядок реалізації компетенції щодо профілактики злочинності неповнолітніми відповідними компетентними органами і установами; дослідити способи профілактики злочинності неповнолітніх, визначити їх дієвість; вивчити особливості реалізації заходів виправлення та ресоціалізації засуджених неповнолітніх, а також шляхи попередження залучення неповнолітніх до скоєння різних видів кримінальних правопорушень; дослідити порядок проведення окремих слідчих дій (зокрема, допиту та слідчого експерименту) за участю неповнолітньої особи.

Час: 80 хв.

Основні поняття теми. Поняття суб'єктів, які проводять профілактику злочинності неповнолітніх. Поняття способів профілактики злочинності неповнолітніх.

План

1. Суб'єкти, які проводять профілактику злочинності неповнолітніх.
2. Заходи виправлення та ресоціалізації засуджених неповнолітніх.
3. Попередження залучення неповнолітніх дорослими особами до скоєння злочину (втягнення до злочинної групи).

Завдання для самостійного опрацювання:

1. Способи профілактики злочинності неповнолітніх.
2. Правова основа та порядок проведення допиту неповнолітнього.
3. Особливості проведення слідчого експерименту за участю неповнолітньої особи.

Теми доповідей та рефератів:

1. Інститут судимості в кримінальному праві України.
2. Умови зняття судимості та шляхи вдосконалення їх правового регулювання.
3. Перспективи розвитку системи покарань, що можуть бути застосовані до неповнолітніх.

3. ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ НА ЗАЛІК

1. Поняття ювенальної юстиції. Дитина у правовому полі ювенальної юстиції.
2. Ювенальна юстиція в системі судової влади.
3. Ювенальна юстиція у громадянському суспільстві.
4. Принципи ювенальної юстиції.
5. Функції ювенальної юстиції.
6. Каральна, „прогресивна” та відновна парадигми ювенальної юстиції
7. Міжнародні стандарти прав дитини як база ювенальної юстиції.
8. Міжнародне співробітництво у сфері ювенальної юстиції.
9. Мінімальні Стандарти Правил ООН про відправлення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінські правила) – головний міжнародний акт щодо ювенальної юстиції.
10. Поняття та ознаки ювенальної політики.
11. Стан наукової розробки проблеми розвитку ювенальної політики в Україні.
12. Охорона прав дитини як об’єкт ювенальної політики.
13. Концепційні засади формування ювенальної політики.
14. Ретроспективний і зарубіжний досвід реалізації ювенальної політики
15. Основи конституційно-правового статусу неповнолітніх.
16. Охорона сім’ї та неповнолітніх за сімейним законодавством.
17. Правове положення неповнолітніх у цивільному праві.
18. Правове положення неповнолітніх за трудовим законодавством.
19. Неповнолітній як суб’єкт кримінально-правових відносин.
20. Обумовленість встановлення в кримінальному законодавстві особливостей кримінальної відповідальності неповнолітніх.
21. Вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність.
22. Встановлення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність.

23. Проблеми кримінальної відповідальності неповнолітніх з відставанням у психічному розвитку, що не виключає осудність.
24. Становлення в кримінальному праві України норм, що визначають особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх.
25. Правове регулювання кримінального провадження щодо неповнолітніх.
26. Судовий контроль за дотриманням прав особи під час досудового розслідування та судового провадження щодо неповнолітніх.
27. Реалізація права на захист неповнолітнього підозрюваного (обвинуваченого).
28. Застосування до неповнолітнього підозрюваного (обвинуваченого) запобіжних заходів.
29. Застосування інших заходів забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх.
30. Особливості судового провадження за участі неповнолітнього підозрюваного (обвинуваченого).
31. Реалізація вимоги суду про складання досудової доповіді. Зміст досудової доповіді.
32. Особливості судового розгляду справи щодо неповнолітнього обвинуваченого.
33. Вимоги до суду під час постановлення вироку щодо неповнолітньої особи.
34. Вимоги до суду під час призначення неповнолітньому покарання.
35. Вимоги до суду під час прийняття рішення про звільнення від покарання.
36. Примирення винної особи з потерпілим (потерпілими).
37. Особливості судового розгляду справи щодо особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого «особливою частиною» ККУ, після досягнення одинадцятирічного віку, але до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність.
38. Поняття та підстави звільнення від кримінальної відповідальності.
39. Загальні види звільнення від кримінальної відповідальності та їх застосування щодо неповнолітніх.
40. Звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру.
41. Підстави і умови звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру.

42. Співвідношення підстави звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності з застосуванням примусових заходів виховного характеру, з підставами інших видів звільнення від кримінальної відповідальності.

43. Особливості звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх у зв'язку із закінченням строків давності. Строки давності і їх обчислення. Переривання і зупинення перебігу давності.

44. Загальні положення про звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування.

45. Юридична природа звільнення від покарання з застосуванням примусових заходів виховного характеру.

46. Підстави та передумови звільнення від покарання з застосуванням примусових заходів виховного характеру.

47. Особливості звільнення неповнолітніх від відбування покарання з випробуванням.

48. Юридична природа звільнення неповнолітніх від відбування покарання з випробуванням.

49. Передумови та підстави застосування звільнення неповнолітніх від відбування покарання з випробуванням.

50. Поняття та сутність іспитового строку при звільненні від відбування покарання з випробуванням. Обов'язки, які покладає суд на неповнолітнього, звільненого від відбування покарання з випробуванням.

51. Правові наслідки звільнення від відбування покарання з випробуванням.

52. Особливості звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку осіб, які вчинили злочини в неповнолітньому віці. Строки давності та їх обчислення. Зупинення і переривання строків давності.

53. Особливості умовно-дострокового звільнення від відбування покарання осіб, які вчинили злочини в неповнолітньому віці. Умови і підстави застосування умовно-дострокового звільнення від відбування покарання осіб, які вчинили злочини в неповнолітньому віці.

54. Кримінально-правові наслідки вчинення особою, щодо якої застосоване умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, протягом невідбутої частини покарання нового злочину.

55. Умови погашення судимості щодо осіб, які вчинили злочини в неповнолітньому віці. Строки погашення судимості щодо осіб, які вчинили злочини в неповнолітньому віці, порядок їх обчислення.

56. Дострокове зняття судимості з особи за злочин, вчинений нею у віці до вісімнадцяти років. Умови дострокового зняття судимості з особи за злочин, вчинений нею у віці до вісімнадцяти років. Дострокове зняття судимості актом помилування.

57. Встановлення віку кримінальної відповідальності у кримінальному законодавстві зарубіжних країн.

58. Норми зарубіжного законодавства, що стосуються кримінального покарання та заходів кримінально-правового впливу, які застосовуються до неповнолітніх осіб за вчинені ними кримінальні правопорушення.

59. Зарубіжні та українські теорії злочинності неповнолітніх.

60. Кримінологічна характеристика злочинності неповнолітніх в Україні.

61. Основні фактори детермінації злочинності неповнолітніх.

62. Закономірність та тенденції злочинності неповнолітніх.

63. Латентність злочинності неповнолітніх.

64. Особливості регіональної злочинності неповнолітніх.

65. Класифікація та типологія особистості неповнолітнього злочинця.

66. Способи профілактики злочинності неповнолітніх.

67. Суб'єкти, які проводять профілактику злочинності неповнолітніх.

68. Заходи виправлення та ресоціалізації засуджених неповнолітніх.

69. Попередження залучення неповнолітніх дорослими особами до скоєння злочину (втягнення до злочинної групи).

70. Правова основа та порядок проведення допиту неповнолітнього.

71. Особливості проведення слідчого експерименту за участю неповнолітньої особи.

72. Поняття примусових заходів виховного характеру, що застосовуються до неповнолітніх

73. Генезис примусових заходів виховного характеру як форми кримінально-правового реагування

74. Кримінально-правова характеристика застереження та його соціально-правова сутність

75. Кримінально-правова характеристика обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього

76. Кримінально-правова характеристика передачі неповнолітнього під нагляд батьків чи осіб, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічного або трудового колективу за його згодою, а також окремих громадян на їхнє прохання

77. Кримінально-правова характеристика покладення на неповнолітнього, який досяг п'ятнадцятирічного віку і має майно, кошти чи заробіток, обов'язку відшкодування заподіяних майнових збитків

78. Направлення неповнолітнього до спеціальної навчально-виховної установи для дітей і підлітків до його виправлення, але на строк, що не перевищує трьох років.

4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Нормативно-правові акти

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року, зі змінами і доповненнями. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution> (дата звернення: 08.01.2023).

2. Про права дитини: Конвенція ООН 1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 08.01.2023).

3. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила») 1985 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_211 (дата звернення: 08.01.2023).

4. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй стосовно захисту неповнолітніх, позбавлених волі. Резолюція 45/113 Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 р. *Міжнародне співробітництво у сфері виконання покарань. Акти Організації Об'єднаних Націй та Ради Європи* / уклад. К. Б. Марисюк. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2007. С. 81-99.

5. Керівні принципи запобігання злочинності серед неповнолітніх (Ер-Рядські керівні принципи): прийняті і проголошені резолюцією 45/112 Генеральної Асамблеї ООН від 14.12.1990 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_861 (дата звернення: 08.01.2023).

6. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Дата оновлення: 13.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 08.01.2023).

7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Дата оновлення: 01.12.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20141031/find?text=%ED%E5%EF%EE%E2%ED%EE%EB%B3%F2%ED%FF+%EE%F1%EE%E1%E0+-#n402> (дата звернення: 08.01.2023).

8. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11.07.2003 № 1129-IV. Дата оновлення: 18.10.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15> (дата звернення: 08.01.2023).
9. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VII. Дата оновлення: 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19> (дата звернення: 08.01.2023).
10. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. Дата оновлення: 28.08.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення: 08.01.2023).
11. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. Дата оновлення: 02.11.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 08.01.2023).
12. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. Дата оновлення: 25.09.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#n1032> (дата звернення: 08.01.2023).
13. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III. Дата оновлення: 22.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> (дата звернення: 08.01.2023).
14. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24 січня 1995 р. № 20/95-ВР. Дата оновлення: 09.02.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/20/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 08.01.2023).
15. Про організацію діяльності загальноосвітніх шкіл та професійних училищ соціальної реабілітації : Постанова Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2012 р. № 734. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/734-2012-%D0%BF> (дата звернення: 08.01.2023).
16. Положення про школу соціальної реабілітації : затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2012 р. № 734. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/734-2012-%D0%BF> (дата звернення: 08.01.2023).
17. Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру : Постанова Пленуму Верховного суду України ід 15.05.2006 N 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/v0002700-06> (дата звернення: 08.01.2023).
18. Інструкція про медичне обстеження дітей і підлітків, які направляються до загальноосвітніх шкіл та професійних училищ соціальної реабілітації для дітей і підлітків, які потребують особливих умов виховання : затверджена Наказом Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства освіти України N 137/131 від 05.05.97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z0328-97> (дата звернення: 08.01.2023).

Базова

1. Бурдін В. М. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в Україні : монографія. Київ : Атіка, 2004. 239 с.
2. Гончар Т.О. Неповнолітній як суб'єкт відповідальності за кримінальним правом України : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Одеська юридична академія, Одеса, 2004. 211 с.
3. Палюх Л. М. Примусові заходи виховного характеру: теорія і практика застосування. Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 2010. 214 с.
4. Ювенальна юстиція в Україні: коментар та аналіз діючого законодавства: науково-практичний посібник / за заг. ред. члена-кореспондента Академії правових наук, доктора юридичних наук, професора В. С. Зеленецького та кандидата юридичних наук, доцента Н. В. Сібільової. Серія «Юридичний Радник». Харків : Страйд, 2006. 778, [1] с.
5. Ювенальна юстиція : навчальний посібник / кол. авторів: Гусєв А. І., Костова Ю. Б., Крестовська Н. М., Семікоп Т. Є., Терещенко І. Г., Шмеріга В. І.; за заг. ред. Крестовської Н. М. Одеса : ОЮІ ХНУВС, 2006. 160 с.

Допоміжна

1. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності: монографія. Київ: Атіка, 2004. 296 с.
2. Бурдін В. Позбавлення волі на певний строк як вид покарання, що застосовується до неповнолітніх злочинців. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні* : матеріали ІХ регіональної науково-практичної конференції; 13-14 лютого 2003 р. Львів : Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2003.
3. Вінгловська О. І. Імплементція міжнародних стандартів прав дитини в національному законодавстві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2000.20 с.
4. Гончар Т.О. Неповнолітній як суб'єкт відповідальності за кримінальним правом України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Одеська національна юридична академія. Одеса, 2005.
5. Гребеньков Г. В. Соціально-психологічні та кримінологічні аспекти впливу примусових заходів виховного характеру на формування правової свідомості неповнолітніх : монографія. Донецьк : ДЮІ, 2008. 187 с.
6. Дащенко О. В. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання неповнолітніх : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Класичний приватний ун-т. Запоріжжя, 2009.

7. Дащенко О. В. Оцінка ефективності застосування умовно-дострокового звільнення від відбування покарання за злочини, вчинені неповнолітніми, за кримінальним кодексом України. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2007. № 4. С. 77- 80.

8. Ємець Ю. І. Вчинення злочину неповнолітніми як обставина, що пом'якшує покарання: психолого-юридична сутність : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 19.00.06 / Ємець Юлія Іванівна; Київ. нац. ун-т внутр. справ. Київ, 2010.

9. Єремій Г.О. Примусові заходи виховного характеру як одна із форм реалізації кримінально-правового впливу на неповнолітнього. *Проблеми та перспективи реформування права України очима молодих вчених* : тези допов. всеукр. студ. наук.-практ. конф. / Г.О. Єремій (Запоріжжя, 27 березня 2008 р.) / [за заг. ред. С.М. Тимченка і Т.О. Коломоєць]. Запоріжжя : ЗНУ, 2008. С. 133-135.

10. Єремій Г.О. Примусові заходи виховного характеру: спірні питання правової природи. *Право і суспільство*. 2009. № 4. С. 107-111.

11. Єремій Г. Звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності: проблеми реформування законодавства. *Держава і право: de lege praeterita, instante, futura* : [матер. міжнар. наук.-практ. конф.] / Г. Єремій. (Миколаїв, 27-28 листопада 2009 р.). Миколаїв : Іліон, 2009. С. 353-354.

12. Єремій Г.О. Альтернатива кримінальній відповідальності неповнолітніх. *Захист прав людини на сучасному етапі*: збірн. тез міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7 грудня 2007 р.) / [за заг. ред. Д.М. Киценка]. Київ : Видавництво НАУ, 2007. Ч. 2. С. 41-45.

13. Єремій Г. О. Гуманізація інституту звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності: шляхи реформування. *Гуманізація у сфері кримінальної юстиції: сучасний стан та перспективи розвитку* : [матер. круглого столу] / Г. О. Єремій. (Одеса, 18 лютого 2011 року). Одеса : Міжн. гуманіт. ун-т, 2011. С. 29-33.

14. Козак О. Критерії оцінки механізму правового регулювання звільнення від кримінальної відповідальності як основні ознаки його ефективності. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 5. С. 123-126.

15. Клевцов А. О. Звільнення від відбування покарання з випробуванням неповнолітніх за кримінальним законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / Дніпр. держ. ун-т внутр. справ. Дніпропетровськ, 2009. 20 с.

16. Красота О. І. Правове регулювання діяльності спеціальних закладів (шкіл) для неповнолітніх правопорушників в Україні : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Київський національний університет внутрішніх справ. Одеса, 2009. 20 с.

17. Ковтун Н. Я. Поняття, система та види додаткових покарань для неповнолітніх за КК України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08; Нац. акад. прокуратури України. Київ, 2010. 16 с.
18. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): навч. посіб. 2-ге вид. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 128 с.
19. Назимко Є. С. Теоретико-прикладні засади становлення та розвитку інституту покарання неповнолітніх у кримінальному праві України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2016. 36 с.
20. Назимко Є. С. Зарубіжний досвід кримінально-правової регламентації інституту покарання неповнолітніх : монографія. Київ : КНТ, 2015. 368 с.
21. Палюх Л. М. З історії становлення та розвитку інституту застосування примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх у кримінальному судочинстві України. *Науковий вісник Львівського юридичного інституту. Серія юридична*. 2005. Вип. 2. С. 118-127.
22. Палюх Л. М. Примусові заходи виховного характеру: теорія і практика застосування : навчальний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. 214 с.
23. Сахнюк С. В. Передумови застосування звільнення від відбування покарання з випробуванням щодо осіб, які вчинили злочини в неповнолітньому віці. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2007. № 4. С. 84-88.
24. Северин О. О. Застосування до неповнолітніх заходів кримінально-правового характеру, не пов'язаних з позбавленням волі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08; Класичний приватний ун-т. Запоріжжя, 2009. 20 с.
25. Ювенальна юстиція : навчальний посібник / кол. авторів: Гусєв А. І., Костова Ю. Б., Крестовська Н. М., Семікоп Т. Є., Терещенко І. Г., Шмеріга В. І.; за заг. ред. Крестовської Н. М. Одеса : ОЮІ ХНУВС, 2006. 160 с.
26. Юзікова Н. С. Система кримінальних покарань для неповнолітніх (теоретико-правове дослідження). *Держава і право. Юридичні і політичні науки. Спецвипуск* : зб. наук. праць. Київ : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2007. С. 535-540.
27. Яцун О. С. Особливості кримінального покарання неповнолітніх : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. Львів, 2009. 18 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Вся база «Законодавство України» 184924 документи. Інтернет-ресурс. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/main/a>.

3. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua>.
4. Кабінет Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>.
5. Міністерство внутрішніх справ України. URL: <http://www.mvs.gov.ua>.
6. Міністерство юстиції України. URL: <http://www.minjust.gov.ua>.
7. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.